

2. Hallsworth, M., List, J. A., Metcalfe, R. D., & Vlaev, I. (2021). The behavioralist as tax collector: Using natural field experiments to enhance tax compliance. *Journal of Public Economics*, 192, 104311. <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2020.104311>

УДК 336.7

Перепелиця Андрій

студент групи ПФМ-51

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

м. Тернопіль

Крупка Андрій

кандидат економічних наук, доцент

доцент кафедри економіки та фінансів

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

м. Тернопіль

ОСОБЛИВОСТІ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

У сучасних умовах повномасштабної війни в Україні споживче кредитування зазнало суттєвих трансформацій, зумовлених економічною нестабільністю та зниженням платоспроможності населення. Банківські установи вимушені адаптувати кредитні продукти до нових ризиків, посилюючи вимоги до позичальників та переглядаючи умови кредитування. Зміни в законодавчому полі, а також втручання держави у фінансову сферу впливають на динаміку та доступність споживчих кредитів. Особливої уваги набувають питання захисту прав споживачів фінансових послуг в умовах збройного конфлікту.

Аналіз особливостей споживчого кредитування у воєнний період є актуальним для розуміння тенденцій розвитку фінансового ринку та формування ефективних механізмів регулювання.

Сучасна практика кредитування в Україні засвідчує значну популярність споживчих кредитів серед населення. Упродовж останніх років частка даного виду кредитування стабільно становила близько однієї п'ятої від загального кредитного портфеля банківських установ, а протягом останніх трьох років спостерігалось незначне зростання цього показника (рис. 1).

Упродовж 2017–2023 років простежуються істотні коливання у структурі споживчого кредитування за категоріями позичальників. Загальний обсяг наданих кредитів за цей період залишався відносно стабільним, коливаючись у межах від 961 млн. грн у 2020 році до 1119 млн. грн у 2018 році, засвідчуючи збереження попиту на кредитні ресурси навіть в умовах економічної нестабільності. Найбільш помітною тенденцією є зміщення акценту на кредитування фізичних осіб: з 2018 року обсяг кредитів, наданих фізичним особам, суттєво зріс і стабільно переважає над іншими видами кредитування. Зокрема, у 2018 році кредити фізичним особам становили 922 млн грн, що майже в п'ять разів перевищувало обсяг інших кредитів. Водночас обсяг інших кредитів, наданих клієнтами, демонструє поступове зростання після найнижчого показника у 2018 році (197 млн грн), проте частка таких кредитів у загальній структурі залишається меншою, вказуючи на зміну пріоритетів банківських установ і концентрацію на роздрібному кредитуванні.

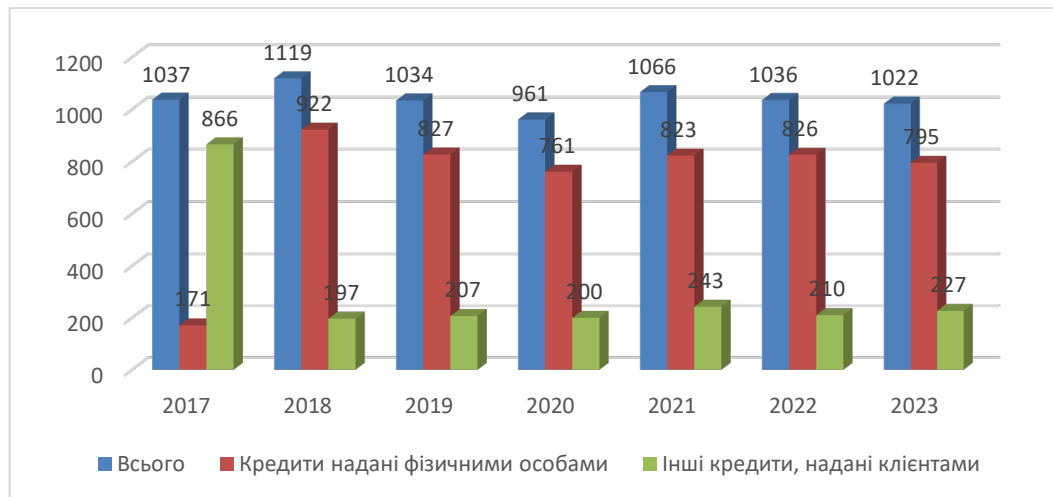

Рис. 1. Динаміка банківських кредитів та частка кредитів, наданих фізичним особам у 2018-2023 рр., млн. грн. [1]

Відповідно, у досліджуваній період зафіксовано більш динамічне зростання обсягів споживчого кредитування порівняно з темпами приросту загального кредитного портфеля банків. Водночас військові дії мали суттєвий вплив на загальні тенденції розвитку кредитного ринку, зокрема спричинили зниження обсягів кредитування протягом кількох послідовних кварталів [2].

Серед ключових детермінант, які стримують розвиток ринку споживчого кредитування в Україні, можна визначити низку системних та ситуативних факторів, зумовлених як макроекономічними, так і соціальними умовами. Зокрема, вагоме значення має економічна нестабільність, спричинена запровадженням воєнного стану, адже це істотно послаблює довіру економічних агентів до фінансової системи. Суттєвий вплив має також інфляційний тиск, який призводить до скорочення реальних доходів населення, знижуючи споживчий попит і платоспроможність домогосподарств. Одночасно з цим нестабільність валютного курсу створює додаткові ризики при наданні кредитів, особливо у випадках, коли позики номінуються в іноземній валюті.

Воєнні дії значно підвищують рівень фінансових ризиків як для кредиторів, так і для позичальників. В умовах загроз фізичному знищенню майна, міграції та мобілізації, банки стикаються з труднощами оцінки кредитоспроможності клієнтів і забезпечення виконання зобов'язань. До цього додається обмежений доступ до ринкової інфраструктури, що унеможливорює належне функціонування кредитних механізмів, зокрема в регіонах, що перебувають у зоні бойових дій.

Функціонування банківської системи також залишається нестабільним, що викликає сумніви щодо довгострокової надійності фінансових установ. Окрім того, важливим стримувальним чинником виступає низький рівень фінансової грамотності серед населення, який зменшує здатність громадян раціонально оцінювати кредитні умови, керувати власними фінансами та уникати надмірного боргового навантаження.

Нівелювання даних проблемних аспектів вбачаємо у реалізації ряду активних заходів, яка дозволить підвищення ефективності реалізації споживчого кредитування в Україні, зокрема:

- забезпечення макроекономічної стабільності шляхом стримування інфляції та стабілізації валютного курсу;
- підвищення реальних доходів населення для зміцнення платоспроможності домогосподарств;
- удосконалення механізмів управління кредитними ризиками в банківській системі;
- створення умов для розширення доступу суб'єктів кредитних відносин до інфраструктури фінансового ринку, зокрема в умовах воєнного стану;

- зміцнення фінансової стійкості банків через державну підтримку та запровадження антикризових інструментів;
- розвиток цифрових сервісів у сфері кредитування для забезпечення безперебійного доступу до фінансових послуг;
- впровадження загальнодержавних програм з підвищення рівня фінансової грамотності населення;
- стимулювання довіри до банківської системи шляхом посилення прозорості та відповідальності фінансових установ.

Отже, ринок споживчого кредитування в Україні перебуває під тиском багатьох викликів, серед яких домінують макроекономічна нестабільність, воєнні ризики та низький рівень фінансової грамотності населення. Найбільш критичною проблемою залишається глибока недовіра до фінансової системи, що у поєднанні з обмеженим доступом до інфраструктури та зростанням фінансових ризиків стримує кредитну активність як банків, так і населення. У цьому контексті актуальним постає подальше наукове осмислення механізмів підвищення стійкості банківської системи та адаптації інструментів споживчого кредитування до умов воєнного часу, зокрема через цифровізацію послуг, розбудову фінансової інклюзії та формування довіри до кредитно-фінансових інституцій.

Перелік використаних джерел:

1. Обсяги активних операцій та частка непрацюючих кредитів. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision/statist>.
2. Моташко Т.П., Перхайло С.П. Банківське споживче кредитування в Україні в умовах війни: сучасні тренди та ризики контрагентів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. №6. С. 176-185.
3. Кружелєв М. О., Нечипоренко А. В. Розвиток ринку споживчого кредитування в умовах воєнного стану. *European scientific journal of Economic and Financial innovation*. 2024. №2(14). URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/226c7f37-cb3b-4c87-a0ed-afa8fa49d93d/content>

УДК 338

Подвірна Тетяна

кандидат економічних наук

старший викладач кафедри економіки та фінансів

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

м. Тернопіль

РОЗВИТОК ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПАРКІВ В УКРАЇНІ

На початку повномасштабної війни багато підприємств були змушені шукати нові місця для релокації складів і виробництва. Але тоді індустріальні парки не змогли задовольнити попит. Причина банальна: більшість таких проєктів – це greenfield-ділянки без приміщень та інфраструктури.

Індустріальні парки – це спеціально створені території для промислових компаній з метою їх розвитку, які зручно поєднують різні ланки одного виробництва, або працюють, маючи спільні цілі та інтереси, об'єднуючись в великі екосистеми. Вони заощаджують на логістиці, завдяки тому, що розміщуються поруч, сприяють розвитку малих підприємств, модернізації галузей та створюють нові робочі місця.

Індустріальні парки належать до пріоритетів Уряду у залученні інвестицій в реальний сектор економіки і є важливою складовою політики «Зроблено в Україні». Ключовими складниками цієї політики є розвиток внутрішнього виробництва, залучення інвестицій в реальний сектор економіки та сприяння несировинному експорту. Для потенційного інвестора індустріальні парки вирішують ряд важливих завдань: оформлена промислова